

AMİSOS / AMISOS

Cilt/Volume 9, Sayı/Issue 17 (Aralık/December 2024), ss./pp. 272-290
ISSN: 2587-2222 / e-ISSN: 2587-2230
DOI: 10.48122/amisos.1587197

Özgün Makale/ Original Article

Geliş Tarihi/Received: 18. 11. 2024
Kabul Tarihi/Accepted: 17. 12. 2024

TARİHİ, PLAN VE MİMARİ ÖZELLİKLERİ İLE TİREBOLU BEDRAMA KALESİ¹

TİREBOLU BEDRAMA CASTLE WITH ITS HISTORY, PLAN AND ARCHITECTURAL FEATURES

Ahmet YUKA*

Öz

Giresun ili Tirebolu ilçesine bağlı Kızılören Köyü'nde yer alan Bedrama Kalesi, Karadeniz sahil yoluna 9 km, ilçe merkezine ise 11 km mesafede bulunmaktadır. Deniz seviyesinden 250 m yüksekliğinde bir tepe üzerine kurulmuş olan Bedrama Kalesi, çevreye hâkim bir konuma sahip olup Harşit deresinin ve vadisinin deniz tarafını kontrol altında tutmak için inşa edilmiştir. Bedrama Kalesi'nin herhangi bir kitabesi bulunmadığı için kesin olarak ilk ne zaman ve kimler tarafından inşa edildiği bilinmemektedir. Hem kalenin göstermiş olduğu plan ve mimari özellikler hemde bölgenin tarihi geçmişi dikkate alındığında Bedrama Kalesi'nin Antik dönemde bir gözletme kalesi olarak inşa edildiğini göstermektedir. Kale yapısı daha sonradan askeri hareketliliğin arttığı Pontus Krallığı, Roma, Bizans, Trabzon Komnenos, Bayramlı (Hacıemiroğulları) Beyliği ve Osmanlılar zamanında kullanılmıştır.

Çevreye hâkim sarp bir kayalık alan üzerine kurulmuş olan Bedrama Kalesi, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir planda inşa edilmiştir. Ancak zaman içerisinde herhangi bir restorasyon ve koruma müdahalesi görmeyen yapı çok yoğun bir bitki örtüsü altında kalmış, sur duvarları ve iç mekân bölümleri hem doğal hemde beşerî sebeplerden dolayı büyük oranda tahrip olmuştur. Bedrama Kalesi; 9 m yüksekliğe ulaşan sur duvarları, tünel şeklinde tasarlanmış giriş kapısı, işlevi tam olarak belirlenemeyen bir mekân kalıntısı, toprağa gömülü amforalar ve kayaya

¹ Bu çalışma Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Haldun Özkan danışmanlığında, Ahmet Yuka tarafından tamamlanmış olan "Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi Sahil Kaleleri" başlıklı doktora tezinin ilgili bölümü referans alınarak hazırlanmıştır.

* Sorumlu Yazar/Responsible Author: Arş. Gör. Dr., Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Ordu/Türkiye. E-posta: ahmetyuka@odu.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1198-4602>

oyulmuş sarnıç gibi bölümleri ile zamana karşı direnmektedir. Kalenin mimari anlamda tam olarak bölümlerinin belirlenebilmesi için arkeolojik bir kazıya ihtiyaç olduğu gibi aynı zamanda restorasyon programlarına da dahil edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada günümüzde büyük oranda âtil bir durumda olan Bedrama Kalesi'nin tarihçesi ile plan ve mimari özellikleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tirebolu, Bedrama Kalesi, Sur Duvarı, Sarnıç, Orta Çağ.

Abstract

Bedrama Castle, located in Kızılören Village of Tirebolu district of Giresun province, is 9 km from the Black Sea coastal road and 11 km from the town center. Bedrama Castle, built on a hill 250 m above sea level, has a commanding position over the environment and was built to keep the seaside of the Harşit stream and valley under control. Since Bedrama Castle does not have any inscriptions, it is not known exactly when and by whom it was first built. Considering both the plan and architectural features of the castle and the historical background of the region, it shows that Bedrama Castle was built as a watchtower in ancient times. The castle structure was later used during the Pontus Kingdom, Rome, Byzantium, Trabzon Komnenos, Bayramlı (Hacıemiroğulları) Principality and the Ottomans, when military mobility increased.

Bedrama Castle, built on a steep rocky area overlooking the surroundings, was built in a rectangular plan in the north-south direction. However, the building, which did not receive any restoration or conservation intervention over time, remained under very dense vegetation, and its city walls and interior sections were largely destroyed due to both natural and human reasons. Bedrama Castle; It resists time with its city walls reaching a height of 9 m, an entrance gate designed in the form of a tunnel, the ruins of a space whose function is not fully determined, amphoras buried in the ground and a cistern carved into the rock. In order to determine the exact architectural parts of the castle, an archaeological excavation is needed and it should also be included in restoration programs. This study will focus on the history, plan and architectural features of Bedrama Castle, which is largely idle today.

Keywords: Tirebolu, Bedrama Castle, Wall, Cistern, Middle Ages.

1. Giriş

Giresun iline bağlı olan Tirebolu ilçesi Karadeniz sahil güzergahında bulunan ilçeler içerisinde tarihi eser sayısı bakımından oldukça zengin sayılabilecek ilçelerin başında gelmektedir. Bu tarihi eserler arasında kaleler, kiliseler, köprüler, çeşmeler, konaklar, kamu binaları, hamamlar, camiler ve çok sayıda geleneksel konut gibi farklı mimari yapı tiplerini sayabiliriz.² İlçedeki tarihi eserlerin çeşitliğinin fazla olması ilçenin tarihöncesi çağlardan beri birçok farklı medeniyete ve kültüre ev sahipliği yapmış olmasından kaynaklanmaktadır. Zaman içerisinde doğal ve beşerî etkenler yüzünden bazı tarihi eserler günümüze kadar gelemese de birçoğu varlığını devam ettirmekte ve kullanılmaktadır. İlçenin bu zengin tarihi eserleri içerisinde önemli bir yapı gurubunu kaleler oluşturmaktadır. Tirebolu ilçe sınırlarında bugüne kadar tespit edilebilen dört kale yapısı bulunmaktadır. Ancak bu kalelerden Kuruca Kale (Kastro-Dry Castle) ve Çürük Kale (Ruined Castle) günümüze kadar gelememişken Tirebolu Kalesi ve Bedrama Kalesi günümüze kadar sağlam gelebilen kale yapılarıdır.³ Bu çalışmada Bedrama Kalesi'nin tarihi dönemleri ile plan ve mimari özellikleri üzerinde durularak kalenin tanıtılması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Giresun'un Tirebolu ilçesinde bulunan Bedrama Kalesi bu çalışmanın materyalini oluşturmaktadır. Konu tespiti yapıldıktan sonra öncelikli olarak kaynak araştırması yapılmış yapı ile ilgili bugüne kadar yayınlanan eserler incelenerek yapı hakkında ön bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Daha sonra yerinde araştırma yapmak için arazi çalışmalarına başlanılmıştır.

² Tirebolu ilçesindeki tarihi eserler için bkz; Yıldırım Güneş 2020, 103-104.

³ Yuka 2023, 301-333.

Araştırmanın önemli bir aşaması olan arazi çalışmalarının özellikle Karadeniz iklim koşullarının zorluğu nedeniyle uygun dönemlerde yapılmasına dikkat edilmiştir. Kalenin büyük bir çoğunluğunun yoğun bir bitki örtüsü altında kalmasından dolayı yılın büyük bir bölümünde arazi çalışması yapılamadığı için özellikle bitki örtüsünün seyrek olduğu Şubat ve Mart ayları tercih edilmiştir. Bitki örtüsü ve iklim şartlarından dolayı kaleye iki kez arazi çalışması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada kalenin; dönemi, konumu, kullanım amacı, kaleyi oluşturan kısımlar ve son durumu tespit edilerek sur duvarlarının ve iç mekân bölümlerinin ölçüm işlemleri yapılmıştır. Çalışmanın yüzey araştırmasında yapı plan ve mimari açıdan ayrıntılı bir şekilde incelenerek bünyesinde barındırdığı bölümler, yapım teknikleri, duvar örgü sistemleri, kullanılan malzemeler etraflıca araştırılmış ve kalenin planı çıkarılmıştır. Yapının planı çıkarıldıktan sonra hava fotoğrafları için dron kullanılmış, jalon ile de karadan fotoğrafları çekilmiştir. Kale yapıları büyük programlı yapılar olduğu için mümkün oldukça dron fotoğrafları kullanılarak genel görüntüleri verilmiş detaylar ise görselle desteklenmiştir. Fotoğraf çekimi yapılırken 3 metrelik bir jalon kullanılarak duvarların yaklaşık yükseltilerinin ve ölçülerinin okuyucular tarafından daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Elde edilen bütün bu veriler bilgisayar ortamında sistemli bir şekilde metin haline getirilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise araştırmanın istenilen hedefe ulaşıp ulaşımadığı, öneriler, eksiklikler ve ortaya çıkan veriler ışığında çalışmanın bölgeye olan katkısı ifade edilmiştir.

3. Tirebolu Bedrama Kalesi

3.1. Tirebolu Bedrama Kalesi'nin Konumu

Tirebolu ilçesinin 10 km güneydoğusundaki Kızılören Köyü sınırları içerisinde yer alan Bedrama Kalesi, coğrafi koordinat olarak 40° 57' 13" kuzey enlemleri, 38° 52' 16" doğu boylamları arasındadır. Kalenin batısında Tirebolu ilçesi, doğusunda Görele ilçesi, kuzeyinde Karadeniz sahil güzergahı ve güneyinde Doğankent ilçesi bulunmaktadır. Çevreye hâkim deniz seviyesinden 250 m yükseklikte bir tepe üzerine konumlandırılmış olan yapı Harşit deresinin ve vadisinin deniz tarafını kontrol altında tutmaktadır. Kalenin zirvesinden hem etrafındaki derin vadileri ve dağları hem de sahil güzergahını gözetlemek mümkündür. Kalenin batı tarafından Harşit Deresi akmakta ve dere ile tepe arasından ise Tirebolu-Doğankent karayolu geçmektedir. Karayolu üzerindeki kavşaktan Kızılören Köyü'ne doğru girdikten sonra kalenin bulunmuş olduğu dağın eteğine kadar olan 3 km'lik yol araçla gidilebilir. Ancak buradan sonra fındık ve çam ağaçlarından oluşan bahçe içerisinde yaklaşık 500 metrelik yolu yürüyerek kalenin merdivenlerinin başladığı yola ulaşmak mümkündür (Res. 1-2).⁴

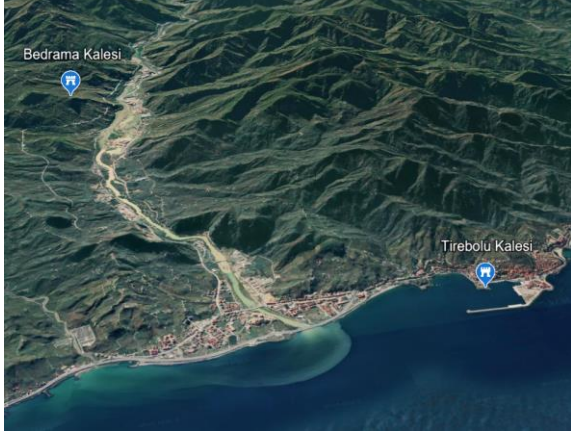
3.2. Tirebolu Bedrama Kalesi'nin Tarihçesi: Kale üzerinde herhangi bir inşa kitabesi bulunmadığı için tam olarak kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı bilinmemektedir. Kalenin stratejik ve özel konumu bu noktaya inşa edilmesindeki en önemli gerekçelerdir. Kalenin bulunduğu alan Harşit Çayı'nın doğu tarafında bulunan ve hem antik dönemde hem de Orta Çağ'da yoğun bir şekilde işletilen Argyria (Halkavala) maden sahasına oldukça yakındır. Konuyla ilgili yazılı olarak başvuru olan ilk kaynak Atinalı Ksenophon (MÖ 430-355) "Onbinlerin Dönüşü" adlı eserinde, Ordu ve Giresun illerinin dağlık bölgesinde yaşayan ve Mossynoiklerin akrabası olan Khalybler'in geçim yollarının madenleri işlemek olduğunu belirtmektedir.⁵ Ayrıca Anadolu'nun farklı bölgelerinde yaşadıkları da tespit edilen bu topluluğun bir kolu da Samsun'un doğusunda, Terme Vadisi'nden Kolkhis'e (Doğu Karadeniz) kadar olan bölgede dağınık olarak özellikle demir, gümüş ve bakır maden ocaklarının bulunduğu yerlerde yaşadıkları anlaşılmaktadır.⁶ Bunun dışında Harşit vadisinin batıda hayli

⁴ Yuka 2023, 301.

⁵ Ksenophon 1974.

⁶ Ksenophon 1974, 141-163-164; Strabon 2000, 28-31; Demir 2009, 67-85, Bilgin 2010, 46.

talep gören şap⁷ ticaretinin güzergahı olduğu yapılan ticari faaliyetlerden anlaşılmaktadır.⁸ Yine Harşit Çayı'nın nehir taşımacılığına elverişli olması ve vadide bulunan kerestelerin nehir yolu ile sahile indirilmesi başka bir ticari faaliyettir. Öyle anlaşılıyor ki özellikle maden ve diğer sanayi ürünleri gibi stratejik maddelerin kıyılarına indirilip dış ticarete imkân vermesi antik çağlardan beri vadinin hayli işlek olduğunu göstermektedir.⁹ Bu bağlamda vadiye hâkim en iyi konumda bulunan Bedrama Kalesi'nin buradaki maden yataklarına ve ticaret yoluna karşı oluşabilecek tehlikelere karşı gözetleme, savunma ve vadinin giriş çıkışını kontrol altında tutma gibi amaçlar için inşa edilmiş olduğu kuvvetli bir ihtimaldir.¹⁰

Res. 1: Bedrama Kalesi Konumu (Google Earth'dan)

Res. 2: Bedrama Kalesi Genel Görünümü

MÖ 301 yılında Amasya merkez olmak üzere kurulan ve sonrasında Giresun yöresine de hâkim olan Pontus Krallığı (MÖ 301-63) bölgede siyasi ve askerî açıdan oldukça etkili olmuştur. Krallığın önemli hükümdarlarından birisi olan VI. Mithradates Eupator (MÖ 120-MÖ 63) zamanında Kolkhis (Doğu Karadeniz) bölgesindeki madenler işletilmiş ve bu alanları korumak için müstahkem mevkiiler güçlendirilmiş ve yeni kaleler inşa edilmiştir.¹¹ Bu bilgi Bedrama Kalesi'nin Pontus Krallığı döneminde kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Antik dönem yazılı kaynaklarında genellikle bölgedeki maden yatakları hakkında bilgi verilmekte kale yapısı ile ilgili somut bir bilgi verilmemektedir. Ancak kale bünyesinde yer alan bazı mimari detaylar yapının ilk inşasının antik döneme kadar inebileceğini göstermektedir. Öncelikli olarak kalenin özel konumu etrafı gözetlemek için çok uygun bir noktada olup antik dönemden beri işletildiği anlaşılan maden sahasını rahatlıkla kontrol edebilir. Bu amaç için inşa edildiği düşünülen kalenin zirvesinden vadinin giriş çıkışı kolaylıkla gözlemlenebilir. Buda şunu göstermektedir ki bölgede yaşayan ilk insanlar bu stratejik noktayı muhakkak bir savunma yapısı ile değerlendirmiştir. Kalenin antik dönem ile diğer bir bağlantısı ise kale içerisinde bulunan kayaya oyulmuş sarnıçları ve kaya oymasından oluşan mekanlardır. Bahsi geçen bu bölümler bölgedeki kalelerde görülen antik dönem mimari özellikleri olarak

⁷ Alüminyum ve potasyum sülfatından veya amonyum alüminyum sülfatından oluşan, sıcak suda eriyen, tadı buruk, antiseptik bir maddedir; <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi; 15.02.2021); Ayrıca tıp alanında yaygın kullanımı olan bu madde ağız yaralarına, sivilce tedavilerine, kan durdurma, antikor, cilt sıkılaştırma ve içeriğinde bulunan alüminyum barındıran kıvam artırıcılar sayesinde aşının daha uzun süre dayanmasına yol açan oldukça önemli bir maddedir; (<https://www.mta.gov.tr/v3.0/bilgi-merkezi/alunit> (Erişim Tarihi; 15.02.2021), <https://www.sabah.com.tr/saglik/2020/10/28/sap-nedir-ne-ise-yarar-sap-nerede-kullanilir-s1> (Erişim Tarihi; 15.02.2021))

⁸ Bryer 1982, 145.

⁹ Drews 1991, 303-327; Emecen 1997, 51-55; 2020, 301-302-303.

¹⁰ Yuka 2023, 302.

¹¹ Strabon 2000, 30-31; Arslan 2007, 35-37; Mayor 2013, 97.

karşımıza çıkmaktadır. Bahsetmiş olduğumuz bu sebeplerden ötürü kalenin ilk kuruluşunun antik dönemde gerçekleştiği daha sonradan onarımlar yapılarak kesintisiz bir şekilde yüzyıllarca kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Sonraki süreç içerisinde Pontus Krallığına MÖ 63 yılında son veren Roma İmparatorluğu, Karadeniz sahil bölgesini hakimiyeti altına almış ve kendi kültürünü bölgeye yerleştirmeye başlamıştır.¹² Bölge hakkında bu dönem ile ilgili antik yazarlardan daha net bilgiler elde edilse de kalenin kıyıda daha iç kesimde yer alması bazı yazarların gözünden kaçmasına sebep olmuştur. Dönemin önemli yazarlarından Plinius (MS 23-79) MS 1. yüzyılda bölgeden geçerken sadece Tirebolu için “Tripolis Kalesi ve ırmağı”¹³ ifadesini kullanmış Bedrama Kalesi için bir değerlendirme yapmamıştır.

Kapadokya Eyaleti Valisi Arrianus ise MS 131 yılında Karadeniz seyahatini gerçekleştirmiş, bölge ve madenler için şunları söylemiştir; “*Tripolis’in güneyinde, etekleri böğürtlen çalılırları ve yabancı kirazlarla kaplanmış sık ormanlı dağ sıraları üzerinde, bakır madenleri yer alırdı. Ayrıca, Tripolis’in yaklaşık 4 km doğusunda adını madenden alan Argyria’da (Halkavala) gümüş yatakları bulunurdu*”.¹⁴ Bölgedeki madenlerin MS 2. yüzyılda Roma döneminde faal bir şekilde kullanıldığı Arrianus’un bu ifadelerinden anlaşılma birliktedir söz konusu bu madenlerin 19. yüzyıla kadar işletildiği bilinmektedir.

395 yılında Roma İmparatorluğu’nun ikiye bölünmesinden sonra Bedrama Kalesi’nin de içinde bulunduğu bölge 1200’lü yıllara kadar Doğu Roma İmparatorluğu’nun (Bizans) egemenliği altında idare edilmiştir. Aradaki bu uzun tarihi süreç içerisinde Bedrama Kalesi’nin bulunduğu Tirebolu ilçesi ve bölgesinin durumu hakkında kaynaklarda pek fazla bilgi bulunmamaktadır.¹⁵ Bu süreçte Bedrama Kalesi, Giresun ili sınırları içinde Pazarsuyu, Batlama, Aksu, Yağlıdere ve Gelevara vadileri ağzında kurulmuş savunma sisteminin bir parçası olarak iç bölgelerden gelmesi muhtemel tehlikelere ve denizden yönecek saldırılara karşı yapılmış olmalıdır.¹⁶

1071 Malazgirt Zaferi’nden sonra Harşit vadisinde siyasi ve askeri hareketliliğin arttığı görülmektedir. Özellikle Karadeniz sahil bölgesine gerçekleştirilen Türk akınlarında iç bölgelerden başlayıp sahil güzergahına kadar devam eden vadi güzergahları takip edilmiştir. 13. yüzyılda Karadeniz sahil kesimi olmasa bile Kürtün-Dereli-Giresun-Tirebolu-Eynesil arasındaki geniş kırlık kesim Çepni, Halaçlı, Alayuntlu, Eymür, Üregür gibi Türkmen boylarının iskân faaliyetleri arasında olduğu anlaşılmaktadır.¹⁷ Dolayısıyla iç bölgelerden sahil kesimine devam eden Türkmen akınlarını durdurmak ve istihbarat sağlamak için vadi çıkışında askeri tedbirlerin alındığı ve bir takım inşa faaliyetlerinin gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir.

Doğu Karadeniz bölgesinde Trabzon başkent olmak üzere Trabzon Komnenos Devleti’nin (1204-1461) kurulması 13. yüzyılda bölgedeki diğer önemli siyasi gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸ Komnenos Devletinin hükümdarları hem Argyria (Halkalıova) gümüş madenlerini işletmek hem de kıyı bölgesine Türkmen akınlarını durdurmak için büyük çaba

¹² Umar 1999, 501-502-540; Strabon 2000, 14; Arslan 2007, 493-502; Tezcan 2012, 108-118.

¹³ Pliny 1938, VI, IV, 11.

¹⁴ Arslan 2005, 33.

¹⁵ Tellioglu 2016, 42-43.

¹⁶ Emecen 1997, 51-55; 2020, 301-302-303; Ayhan Yüksel, Tirebolu Bedreme Kalesi, 1; (https://www.academia.edu/14344705/Tirebolu_Bedreme_Kalesi, Erişim Tarihi: 15.02.2021)

¹⁷ Darkot 1979, 381-382; Sümer 1992, 47-49; Emecen 2020, 281; Yüksel 2012, 199-200; Tellioglu 2016, 43-50.

¹⁸ Fallmerayer 2011, 56, vd.

sarf etmişlerdir. Olasılıkla Bedrama Kalesi’de bu dönemde büyük bir yenileme müdahalesi görmüş ve kale surları sağlamlaştırılarak kullanılmıştır.¹⁹

Kale ile ilgili ilginç bir bilgede bölgede araştırma yapan Bryer ve Winfield tarafından verilmiştir. Yazarlar Bedrama Kalesi’nin adına ilk defa 1268 yılında Bedrama köylerinden gelen imparatorluk çadır ustası John the Good’un şahitlik yaptığı bir tapu senedinde geçtiğini söylemişlerdir.²⁰

Trabzon Komnenos Devleti zamanında Bedrama Kalesi aynı zamanda askeri bir üs olarak da kullanılmıştır. Şubat 1380 yılında Çepnilere karşı Trabzon’dan kara ve deniz birlikleri ile yola çıkan III. Aleksios (1349-1390) 4 Mart 1380 tarihinde Bedrama Kalesi’nde ordusunu ikiye ayırmış ve 600 kişilik kara ordusunu Bedrama’dan öteye yönlendirmiştir. İmparatorluğa bağlı askerler nehir yatağının yukarı mecralarında bulunan Türkmen çadırlarına saldırarak çok sayıda insanın ölmesine sebep olmuşlardır.²¹

İç taraftaki Türkmen akınlarnın sahil şeridine ulaşmasını engellemek için Trabzon Komnenos Devleti hükümdarları her ne kadar sahil şeridinde onardıkları tahkimat ve savunma zincirleri ile güçlü bir mukavemet gösterebilirler de bu akınları durduramamışlardır. Bu dönemde kalenin Kürtün Çepni beylerinden Melik Ahmet tarafından fethedilmesi Bedrama Kalesi hakkındaki en somut bilgidir. Fetih hadisesinin ise Şeyh Cüneyd’in bölgeye 1456 yılı dolaylarında gelişinden önce gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir.²² Fethin otuz yıl sonra 1486 tarihli Trabzon tahrir defterindeki bir Osmanlı kaydında yer alması ise oldukça manidardır. Kayıta geçen ibare şu şekildedir; “*Vakf-ı Melik Ahmed Bey ki Kürtün Beyi idi, aslında Bedreme hisarın kafirden ol fethetmiştir*”.²³ Ayrıca fethin 1515, 1520 ve 1583 tarihli tahrir kayıtlarında geçmesi uzun yıllar fetih hatırasının sürdüğünü ifade eder. Aynı kayıtlarda Melik Ahmet Bey’in “mîr-i Çepniyân Kürtün” olarak geçmesi onun Çepni beylerinden birisi olduğunu göstermektedir.²⁴

Bedrama Kalesi’nin Çepni Türkmenlerinde Osmanlı hakimiyetine geçmesi ise Trabzon Kalesi’nin 1461 yılında fethedilmesinden sonradır. Fatih Sultan Mehmet’in kıydan batıya doğru giderek çevredeki kalelerle beraber Bedrama Kalesi’ni de savaşmadan Çepnilerden teslim alarak Canik yolundan Tokat’a geçtiği bilinmektedir.²⁵

Bedrama Kalesi stratejik önemini her zaman koruyan ve Osmanlı Devleti tarafından da vadi çevresini gözetlemek için aktif bir şekilde kullanılan bir yapıdır. Bedrama Kalesi ile ilgili 1486 tarihli bir kayıta kalede bir caminin bulunduğu ve Üreğir köyünden 9 neferin buraya görevlendirildiği kaydedilmiştir.²⁶ Kürtün kazasına bağlı dört kaleden biri olan Bedrama Kalesi’nde 1520 yılında kaledeki görevlilerin gündelikleri şu şekildedir; kale dizdarı 10 akça, imamı 5 akça, kethüdası 7 akça, topçu 6 akça, kale merdleri 4,38 akça ve bevvab 6 akça ücret almaktadırlar.²⁷ 1530 tarihli başka bir kayıta Bedrama Kalesi’nde bir dizdar, bir kethüda, bir imam, bir kapıcı, bir topçu ve on üç muhafız erin görev yaptığı belirtilmiştir. Ayrıca kalede mühimmat olarak cephanesinde iki adet pranga topu, 11 kabza tüfek, bir kese ve bir varil

¹⁹ Bryer-Winfield 2007, 139-140; Emecen 2020, 302-303.

²⁰ Bryer-Winfield 2007, 140.

²¹ Bryer 1975, 113-151; 2014, 177-232; Bryer-Winfield 2007, 140-141; Tellioglu 2016, 47-48; Emecen 2020, 303-304.

²² Sümer 1992, 149; Bostan 2016, 51-52; Emecen 2020, 303.

²³ Sümer 1992, 149; Fatsa 2005, 195-197; Emecen 2020, 303.

²⁴ Bekdemir-Sezer, 2016, 114-115; Bostan 2016, 51-52.

²⁵ Sümer 1992, 46-47; Bostan 2016, 51-96; Emecen 2020, 281-282.

²⁶ Bostan 2016, 58.

²⁷ Gökbilgin 1962, 335; Bostan 2002, 454; 2016, 52-58.

miktarında top topu, 2000 adet ok, bir eski zırh takımı, 2 varye, 2 küskü, 1 teber, 1 burgu ve 6 külünk olduğu aynı belgede kaydedilmiştir.²⁸

Osmanlı yönetimi altında uzun yıllar kullanılan kale 17. yüzyılda işlevini kaybetmeye başlamış özellikle Karadeniz bölgesinde ayanların güçlenmesiyle birlikte Bedrama Kalesi'nin de ayanlar arasındaki mücadeleye sahne olan kalelerden birisi olmuştur. Kale, Tirebolu ayanı Kethudazâde Emin Ağa ile Kelalioğlu arasındaki mücadelede oldukça kilit bir rol oynamıştır. Rivayete göre Emin Ağa, Kelalioğlu'nun adamlarını ve yakınlarını bu kalede katletmiştir. Kale aşağısında yer alan mezarlarında burada katledilenlere ait olduğu düşünülür. Belgede yer alan en önemli bilgi ise katliamdan sonra bu kalenin yıkılmasının lazım geldiği konusunda görüş belirtilmesidir.²⁹ Bölgede bu konuyla ilgili çok sayıda hikâye anlatılmaktadır.

Bedrama Kalesi'nin sahilden içerde olması ve sarp bir kayalık üzerinde yer almasından dolayı farklı zamanlarda bölgeden geçen seyyah, araştırmacı ve bilim adamının gözünden kaçmıştır. Örneğin 1404'te İspanyol Elçi Clavijo³⁰ ve 1640'ta Evliya Çelebi,³¹ bölgeden geçmiş ve Tirebolu hakkında bilgi vermiş olmalarına rağmen Bedrama Kalesi'nden hiç bahsetmemişlerdir. Benzer şekilde 1717 yılında Fransız seyyah J. Pitton de Tournafort Tirebolu ve çevresinden bahsetmesine rağmen Bedrama Kalesi hakkında bir bilgi vermemiştir. Seyyahın bölge hakkındaki izlenimleri şu şekildedir;

*“O gün yiyecek almak için Arrianus ve Plinius'un sözünü ettiği, 32 mil uzaktaki Tripolis'e gittik. Daha sonra küçük filomuz, 3 mil aşağıda, görünüşte Plinius dönemindeki kentle aynı adı taşıyan bir ırmağın ağzında da demir attı. Eskiden bu ırmak boyunca bakır madenleri işletilmiş, hala da bu madenin yeşil ve beyaz rengarenk cama benzer artıklarına rastlanıyor. Bütün bu kıyılar çok güzel ve doğa burada güzelliğini korumuş, çünkü uzun süredir doğayı yok edecek sayıda insan yaşamamış burada.”*³²

Tournafort'un bahsetmiş olduğu ırmak Harşit Çayı'dır ve etrafında eskiden beri işletilen madenlerden bahsetmiştir.

Kale kıydan iç kesimde olmasına rağmen bazı araştırmacıların dikkatinden kaçmamış ve araştırmacılar yapı hakkında edindikleri izlenimleri eserlerinde aktarmışlardır. 1813-1814 yılları arasında Tirebolu'ya gelen İngiliz Kinneir, Bedrama Kalesi için şunları söylemiştir;

*“...İkinci milden, denize giren hatırı sayılır bir dere olan Tereboli suyunun ağzından geçti: dağlarda dar bir geçit: bu geçidin ortasında ve kıydan yaklaşık dört mil uzakta, Bedrama Kalesi duruyor. Yalıtımlı tepe. Mülk sahibi, bir Türk hanımı, son zamanlarda isyan etmiş ve yandaşlarından birkaçıyla birlikte, komşu paşaların sahaya getirebileceği bütün birliklere karşı aylarca diremişti; kuşatanlar, dostlarının veya düşmanlarının mülkiyetine aldırmaksızın, bitişik ilçeleri ve köyleri harap ettiler...”*³³

1817-1819 yılları arasında Karadeniz kıyılarını gezen Bijişkyan, Bedrama Kalesi'nin Tirebolu'ya adını veren üç kaleden biri olduğunu belirterek kale için şunları söylemiştir;

“Üç şehir, demek olan Tripoli, eskiden kalmış birer kale ile üç kısma ayrılmıştır. Kalelerden biri Kuruca Kale adını taşır. İkinci kale denizin içinde uzanmış burnun üzerindedir. Bedroma adını taşıyan üçüncü kale ise üç saat

²⁸ Emecen 2001, 193-214; 2016, 97-129; 2020, 306; Bostan 2016, 58-60.

²⁹ Emecen 2020, 306.

³⁰ Clavijo 1993, 68.

³¹ Evliya Çelebi, 2005, 2. Cilt 1. Kitap, 96.

³² Tournafort 2013, 118-119.

³³ Kinneir 1818, 332-333.

yukarıda, kaya üzerinde metin bir mevkidir. Bu kalenin içinde yaşayan “Derviş kızı” denilen cesur bir kadın, bizim zamanımızda paşaya karşı altı ay, bir Amazon gibi savaştı, yenilmedi ve sonra paşaya gidip şerefle barıştı. Kalenin bulunduğu kaya düzdür ve içinde eskiden kalmış sarnıçlar vardır, Türk fütuhati esnasında grekler senelerce burada kalmış ve kayanın düzlüğünde ziraat yapmışlardır. Bunlar türkleri o kadar uğraştırmışlardır ki kendilerine “Bedrum” adını vermişlerdir ki bu ad bilâhre “Bedroma” şeklini almıştır. Bu bölgenin idaresi cesur bir kadın olan “Derviş kızı’n” elindedir”.³⁴

Hem Kinneir’in hem de Bijişkyan’ın “Derviş Kızı” olarak bahsedilen kişiyi Trabzonlu yazar Şâkir Şevket (1847-1878), Kuğuoğlu ailesine mensup olan Derviş kızının Bedrema Kalesi’ne sığınarak Kethüdazâde Emin Ağa’nın babası Tirebolu müsellimi Kethüdazâde Halil Ağa’ya altı ay kadar direndiğini, sonunda “aman dilediğini” yazmaktadır.³⁵ Bijişkyan’ın değinmiş olduğu konulardan birisi de kalenin adıyla ilgili yaptığı değerlendirmedir. Bijişkyan, Türklerin kaleyi ele geçirmeden önce kalede yaşayan Rumların daha üst bölgelerde yaşayan Türklere kötü davrandığını ve bu davranışlardan dolayı da Türklerin Bedrama Kalesi’ni “Kötü Rum” anlamında “Bedrum” olarak adlandırdığını ifade etmektedir.³⁶ Halen daha yöre halkı kalenin adının bu olaylardan kaynaklandığına inanmaktadır.

Kalenin adıyla ilgili bir değerlendirmede B. Umar tarafından yapılmıştır. Umar Bedrama adının Kapadokya dili gibi Luvi dillerden kaynaklandığını ve bu adın “insanı-halkı” anlamına geldiğinden bahseder. Bedrauma şeklinde olan kelimenin “u” nun düşmesiyle “Bedrama” şeklini ve “Bedra Halkı” anlamını aldığını ifade etmektedir. Umar ayrıca Bedra’dan kastın ise büyük olasılıkla Rumların Petros, Ermenilerin Bedros diye andığı Hz. İsa’nın yardımcısı anlamından geldiğini belirterek Petros/Bedros’un İtalya yöresine Hristiyanlığı yaydığını ve papalarında kendilerini onun ardılı saydığını söylemektedir. Kaleye bu ismi ise Tirebolu’daki St Jean Kalesi’ne de hâkim olan Cenevizlilerin verdiğini ileri sürmektedir.³⁷

1834 yılında Tirebolu’ya gelen Hamilton, Bedrama Kalesi için şunları söylemiştir; “Nehrin yukarıdaki manzara çok çarpıcıydı. Yaklaşık on mil uzakta, yüksek bir tepenin zirvesinde, rehberimin tuhaf bir dil karışımı içinde Petra Kale veya kaya kalesi dediği, odalarının ve dairelerinin hepsinin sağlam kayadan oyulduğu söylenen olağanüstü görünümlü bir kaya gördüm”.³⁸

1840 yılında bölgeden geçen Alman tarihçi Fallmerayer, Bedrama Kalesi ve kalenin bulunduğu bölge için şunları söylemiştir;

“... Ancak doğuya doğru, kentten bir saate yakın bir mesafede sıradağlardan aşağıya doğru içinde coşkulu bir nehrin aktığı romantik ve yabanıl bir vadi uzanmaktadır. Buna bugünün diliyle “Tirebolu Deresi” deniliyor... Dere yukarı iki ya da üç saat mesafede, ormanın ortasında sarp kayanın üzerinde dikine, sanki suyun üstünde sallanyormuş gibi terk edilmiş, refakatçilerin belirttiğine göre, taşlarda yontulmuş, Petra adını verdikleri kale açıkça görülüyordu. Burası hiç şüphesiz Panaretos’un Kroniğinden ve Trabzonluların Canıklere karşı düzenledikleri seferlerinden (MÖ 1380) bilinen ve 600 kişilik bir kıta için üs olarak kullanılan Petroma’dır”.³⁹

³⁴ Bijişkyan 1969, 38.

³⁵ Şevket 2001, 89-90.

³⁶ Bijişkyan 1969, 38.

³⁷ Umar 2000, 112-113.

³⁸ Hamilton 1842, I, 258.

³⁹ Fallmerayer 2002, 163-164.

Fallmerayer'in ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla sarp bir kayalık alana oyularak inşa edilmiş olan kale 1840 yılında terkedilmiştir.

1890 yılında ilçeyi ziyaret eden Fransız Vital Cuinet, Fatih Sultan Mehmet'in 1461 yılında Trabzon İmparatorluğunu fethi sırasında Tirebolu sakinlerinin şehrin 33 km uzağında kurulmuş olan "Petrom" adını alan çok geniş bir kaleye sığındıklarını ancak uzun süren bir abluka sonunda açlık nedeniyle teslim olmak zorunda kaldıklarını söylemektedir.⁴⁰ Seyyah kaleyi geniş bir kale olarak tanımlasa da kalenin boyutları itibarıyla küçük bir yapı olması ve dolayısıyla geniş halk kitlelerini içerisinde barındıracak bir yapısının olmadığını söyleyebiliriz.

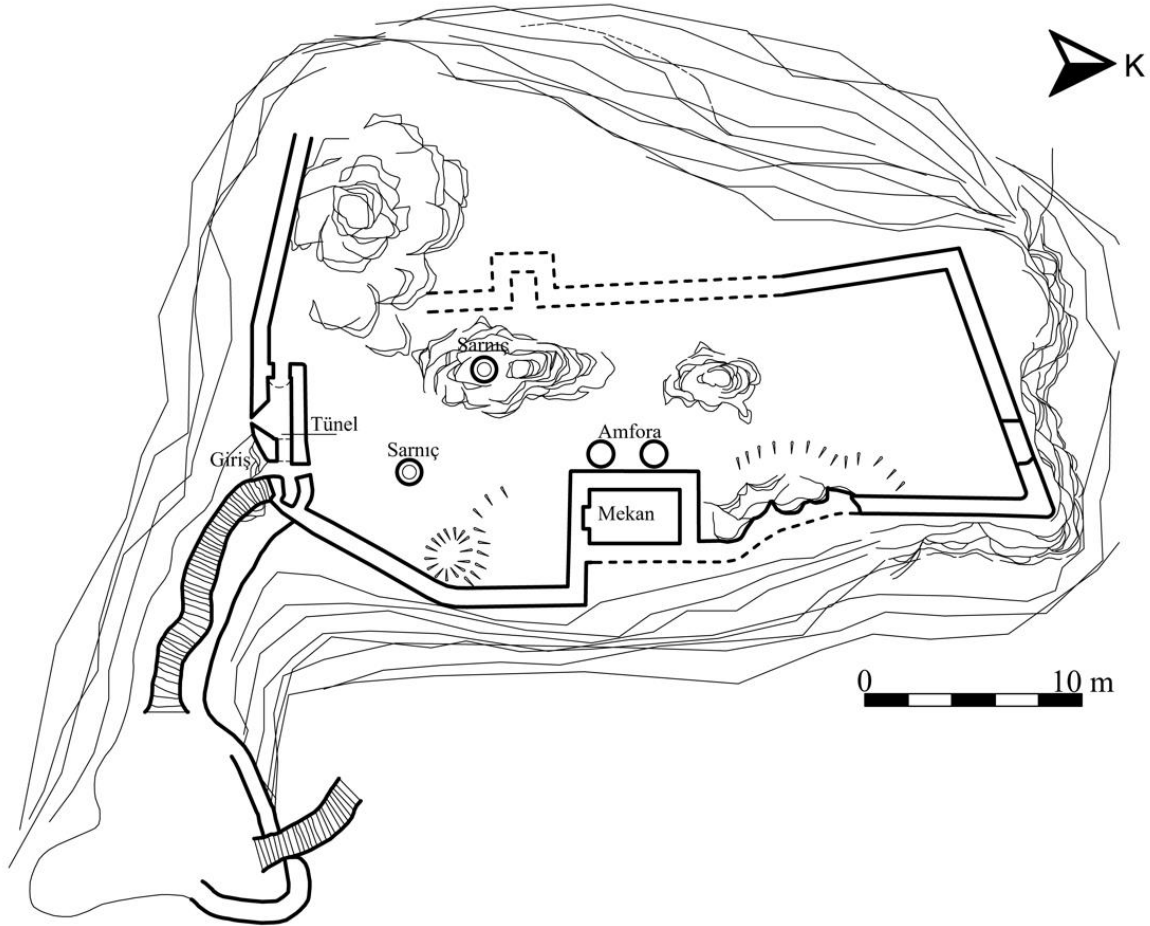
Yukarda bahsedilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla Bedrama Kalesi zengin maden yataklarına sahip Argyria (Halkavala) ve stratejik öneme sahip olan Harşit Vadisi'ni korumak için antik dönemden beri bir savunma-gözetleme noktası olarak değerlendirilmiştir. Siyasi ve askeri hareketliliğin arttığı dönemde kalenin önemi artmış ve bölgeye hâkim olan devletler tarafından tahkim edilerek askeri bir üs olarak kullanılmıştır. Kalenin şimdiki sur duvarlarının Orta çağdan kaldığı anlaşılacakla beraber iç kısımdaki kayaya oyuk bölümlerin antik döneme kadar uzanabileceği düşünülmektedir. Daha somut cümleler kurabilmek için kale bünyesinde bilimsel bir kazıya ihtiyaç vardır. Özellikle ayanların 18-19. yüzyıldaki çekişmelerinde oldukça tahrip olan yapı bu dönemden günümüze kadar herhangi bir restorasyon müdahalesi görmemiştir. Günümüzde yoğun bir bitki örtüsü altında kalmış olan kalenin kalan sur duvarları da yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır.⁴¹

3.3. Tirebolu Bedrama Kalesi'nin Plan ve Mimari Özellikleri

250 m yüksekliğinde dört yanı sarp uçurum olan kayalık bir alan üzerine kurulmuş olan Bedrama Kalesi, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen plan şemasında inşa edilmiştir. Yapının doğu-batı doğrultusunda en geniş bölümü 15 m, kuzey-güney doğrultusunda en geniş bölümü ise 40 m olarak ölçülmüştür. Birçok medeniyet tarafından kullanılan kale yapısı terkedildikten sonra herhangi bir restorasyon ve koruma müdahalesi görmemiş zamanla çok yoğun bir bitki örtüsü altında kalmış, sur duvarları ve iç mekân bölümleri hem doğal hem de beşerî sebeplerden dolayı büyük oranda tahrip olmuştur (Şek. 1; Res. 3-4).

⁴⁰ Cuinet 1892, 53-56; Karaman 2016, 186.

⁴¹ Yuka 2023, 309-310.

Şek. 1: Tirebolu Bedrama Kalesi Planı

Res. 3: Bedrama Kalesi Güney Cephe Görünümü

Res. 4: Bedrama Kalesi Güney Cephe Görünümü

Kalenin doğu ve batı cepheler ise uzun kenarları, kuzey ve güney cepheleri kısa kenarları oluşturmakla birlikte kalenin sur duvarları büyük oranda tahrip olduğu için cephe düzenlemeleri büyük oranda varlığını yitirmiştir. Kalenin önemli cephelerinden birisi olan batı cephesi Harşit Çayı'na bakmaktadır. Kalan izlerden anlaşıldığı kadarıyla kalenin batı sur duvarlarının ön tarafında kayalık alan üzerinde ikinci bir sur duvarına ait izler bulunmaktadır. Kalenin batı sur duvarı güneybatıdaki kayalık alandan başlayıp kuzey sur duvarına kadar kayalık alanın yapısına göre ilerlemektedir. Yer yer kayalık alanlardan oluşan batı cephe üzerinde 13 m uzunluğunda olan sur duvarı temel seviyesine kadar yıkılmıştır. Cephenin orta

bölümünde kayalık alanının oyulmasıyla 3 m uzunluğunda ve genişliğinde dışa taşkın bir gözetleme alanı oluşturulmuştur. Batı cephe oldukça sarp kayalıklardan oluştuğu için bu yönden kaleye ulaşmak pek mümkün değildir. Kalenin diğer uzun kenarı olan doğu cephesinin ön tarafı derin bir uçuruma bakmaktadır. Toplam 37 m uzunluğunda olan doğu sur duvarı yer yer temel hizasına kadar yıkılmış olsa da genel dokusunu nispeten korumuştur. Giriş kapısından başlayıp kuzey köşeye kadar devam eden sur duvarı ortalama 1 m kalınlığındadır. Doğü cephenin ön tarafı da oldukça dik kayalıklardan oluştuğu için bünyesindeki sur duvarı üzerinde herhangi bir burç yapısına yer vermeye gerek duyulmamıştır (Res. 5-8).

Kalenin önemli cephelerinden birisi de kuzey cephedir. Sur duvarlarının kısa kenarlardan birini oluşturan kuzey cepheden çok rahat bir şekilde Karadeniz sahil şeridi gözlemlenebilmektedir. 15 m uzunluğundaki kuzey cephe sur duvarları diğer cephelerdeki sur duvarlarına göre günümüze kadar daha sağlam gelebilmiştir. Sur duvarının orta bölümündeki 3 m uzunluğundaki kısım temel seviyesine kadar yıkılsa da geriye kalan kısımlar iç taraftan 1 m yüksekliğe kadar varlığını devam ettirmektedir. 0,90 m kalınlığında yapılmış olan kuzey sur duvarları üzerinde de herhangi bir burç yapısına yer verilmemiştir (Res. 5-8).

Res. 5: Bedrama Kalesi Güney Cephe Görünümü

Res. 6: Bedrama Kalesi Kuzey Cephe Görünümü

Res. 7: Bedrama Kalesi Doğü Cephesi Görünümü

Res. 8: Bedrama Kalesi Batı Cephe Görünümü

Kalenin en önemli cephesi aynı zamanda giriş kapısı ve merdivenlerinin de olduğu güney cephedir. Güney cephenin doğü köşesine kalenin giriş kapısı yerleştirilmiştir. Kapının sol tarafındaki sur duvarı kale bünyesindeki en sağlam sur duvarı olup günümüzde toplam 18,30 m uzunluğundadır. Doğüdan batıya doğru kademeli bir şekilde alçalan sur duvarının kalınlığı 1,20 m ile 0,90 m arasında değişmektedir. Kayalık alan üzerine oturtulmuş olan sur duvarlarının yüksekliği yer yer 6 metreye kadar çıkmaktadır. Güneydoğü köşede yer alan kalenin giriş

kapısının mimari düzeni büyük oranda tahrip olsa da kalan izlerden anlaşıldığı kadarıyla bölgedeki kale giriş kapılarından oldukça farklı bir mimari düzene sahiptir. Giriş kapısının üzerinin tonozlu bir örtü ile kapatıldığı kalan kemer izlerinden bellidir. Kapı açıklığının sol tarafına tonozlu bir tünel yerleştirilmiştir. Günümüze nispeten sağlam gelebilen tünelin uzunluğu 4 m, ortalama yüksekliği 2 m ve genişliği 1 m olarak ölçülmüştür. Tünelin ortasında güney duvarı üzerinde ise dıştan 0,30 x 0,20 m içten ise 1,70 x 1,10 m ölçülerinde bir adet mazgal pencereye yer verilmiştir. Tünelin tonoz örtüsü yontma moloz taştan örülmüş duvar yüzeyleri yoğun kireç harcı ile pürüzsüz hale getirilmiştir. Kalan duvar izlerinden tünelin daha uzun olduğu anlaşılmaktadır. Giriş kapısının sağ tarafı ise yaklaşık 3 m derinliğe ve 1,40 m genişliğe sahip bir mekân şeklinde değerlendirilmiştir. Ancak giriş cephesi yıkılmış ve buradaki malzeme dokusu iç mekâna yayılmıştır. Girişin sağ tarafında dikkati çeken bölümlerden birisi de bu bölümde dışa doğru üçgen şeklinde çıkma yapan bir burcun yer almasıdır. Benzer örneğine Tirebolu Kalesi'nde de rastlanılan burç yapısı sur duvarından 2 m kadar dışa doğru çıkıntı yapmıştır. Burcun olduğu sur duvarı yaklaşık 4,50 m yükseklikte olup günümüze büyük oranda sağlam gelebilmiştir (Res. 9-12).

Res. 9: Güney Surları ve Giriş Kapısı

Res. 10: Güney Cephe Sur Duvarları

Res. 11: Kuzey Cephe Sur Duvarları

Res. 12: Kalenin İç Kısmından Kuzey Tarafı Görünümü

Kale yapısının doğu, batı ve kuzey cephelerinin ön tarafı dik uçurumlardan oluştuğu için bu yönlerden kaleye ulaşmak mümkün değildir. Yapıya her ne kadar güney yönden ulaşılsa da son zamanlara kadar bu yönden de yapıya ulaşmak pek kolay değildi. Öyle ki eskiden beri kaleyi araştırmaya gelen araştırmacılar kaleye çıkamadıkları için incelemeleri yarım kalmıştır. Bu konuyla alakalı araştırmacılardan B. Umar, kaleye çıkmanın cambaz hüneri gerektirdiğini ve hatta oradaki köy halkının dahi birkaç genç hariç hiç kimsenin kaleye çıkmayı

başaramadığına dikkati çekmiştir.⁴² Bunun dışında araştırmacılardan A. Bryer, 1967 ve 1969 yıllarında iki kez kaleye çıkmayı denemişse de başarılı olamamıştır. Sonraki bir tarihte Birmingham Üniversitesinden Dr. John Haldon ve Bayan Jane Isaac söz konusu tırmanışı gerçekleştirerek kalenin plan, çizim ve fotoğraf çalışmalarını gerçekleştirmiş, Bryer ve Winfield' de eserlerinde bu çalışmaları kullanarak yapıyı tanıtmışlardır.⁴³ Ancak 2010 yılında Tirebolu Kaymakamlığı ve Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKAP) ile yapılan iş birliğiyle kaleye ulaşım sağlayan yollar genişletilmiş, kalenin çevre düzenlemesi yapılmış ve kaleye çıkışı sağlayan merdivenler ve iki yanındaki merdiven korkulukları iyileştirilmiştir. Gerçekten de merdivenlerin etrafındaki demir korkuluklar olmadan kaleye çıkmak pek mümkün değildir (Res. 13-16).⁴⁴

Kaleye çıkışı sağlayan merdivenler oldukça dik bir açıyla tepenin aşağısından yukarıya doğru kalenin giriş kapısına kadar devam etmektedir. Merdiveni oluşturan basamaklardan ilk 9 basamağı doğal kayaya oyulmuştur. Sonraki yukarıya doğru devam eden 80 adet basamak ise muntazam şekilde yontulmuş taşlardan oluşmaktadır. Ortalama 0,25 m yüksekliğinde ve derinliğinde olan basamaklar 1 m genişliğindedir. Kaleye ulaşımı sağlayan bu merdivenlerin 10 m aşağısında kayalık alandan yararlanılarak bir set duvarı oluşturulduğu tespit edilmiştir. Bu bölüm ormanlık alandan kaleye doğru devam eden patika yoldan sonra ulaşılan ilk bölümdür. Kayalık alanın 6 m uzunluğunda bir sur duvarı ile çevrelenmesiyle oluşturulan bu bölümün ortasında 2 m genişliğinde bir giriş açıklığı yer alır. Giriş açıklığının kayalıktan oluşan zemine basamaklar oyulmuştur. Ancak bu bölümdeki duvar yapıları da büyük oranda tahrip olmuştur (Res. 13-16).

Kale meydanlığının içerisindeki mimari yapı kalıntıları büyük oranda yoğun bitki örtüsü, moloz ve toprak yığını altında kalmıştır. Ancak bitki örtüsünün seyrek olduğu Mart ayında gerçekleştirilen arazi çalışmasında kalenin doğu sur duvarının orta bölümüne bitişik olarak bir mekânın varlığı tespit edilmiştir. Kuzey-güney doğrultusunda 4,30 x 3 m ölçülerinde dikdörtgen planlı olarak yapılmış olan mekânın duvarları 0,85 m kalınlığındadır. Mekânın doğu duvarı sur duvarından oluşurken diğer yönlerdeki duvarları sarımsı renkte düzgün kesilmiş kaliteli kesme taş malzemedir oldukça sağlam bir işçilikle örülmüştür. Mekânın üst örtüsü çökmüş olmasına rağmen içerisinde yapılan kaçak kazıdan anlaşıldığı kadarıyla zemini 4 metreden daha fazladır. Ancak mevcut durumundan yapının içerisine nasıl girildiği anlaşılmamaktadır. Çünkü duvarlar üzerinde herhangi bir kapı açıklığı yer almadığı gibi herhangi bir iz de bulunmamaktadır. Mekânın güney duvarında 0,55 m genişliğinde, 0,12 m derinliğinde ve 0,72 m yüksekliğinde bir nişin yer alması burasının cami veya mescit olarak kullanılmış olabileceğini akla getirmektedir. Ancak mevcut durum mekânın işlevi hakkında daha somut cümleler kurmaya el vermemektedir. Ayrıca mekânın batı duvarına bitişik olarak iki adet kaya içerisine yerleştirilmiş olan pişmiş çömlek kap (amfora) bulunmaktadır. Ortalama 0,90 m çapında silindirik olarak yapılan amforaların derinlikleri 0,60 m kadardır. Bu amforaların buradaki mekân ile bir ilişkisinin olup olmadığı tam olarak anlaşılamamaktadır (Res. 19-22).

⁴² Umar 2000, 113.

⁴³ Bryer-Winfield 2007, 143.

⁴⁴ Arazi çalışmalarında bizlere yardım eden Sanat Tarihçisi Savaş Odabaşı'na teşekkür ederim.

Res. 13: Giriş Kapısı Önündeki Basamaklar

Res. 14: Kaleye Çıkışı Sağlayan Basamaklar

Res. 15: Giriş Kapısı Sağındaki Burç

Res. 16: Giriş Kapısının İçten Görünümü

Res. 17: Giriş Kapısının Batısındaki Tünel

Res. 18: Girişin Batısındaki Tünel ve Pencere

Res. 19: Kalenin Zirvesinin Genel Görünümü

Res. 20: Kalenin Doğusundaki Mekân Kalıntısı

Res. 21: Kalenin Doğusundaki Mekân Kalıntısı

Res. 22: Mekân Kalıntısının Yanındaki Amfora

Bunun dışında kale meydanlığının bünyesi yer yer kayalık alanlardan da oluşmakta olup bu alanlar bünyesinde iki adet de sarnıç yapısına yer verilmiştir. Birinci sarnıç yapısı giriş kapısının 6 m uzağında kuzey tarafta kayalık alan üzerine oyulmuştur. Silindirik planlı oyulmuş olan sarnıcın ağız kısmı 2 m'lik bir çapa sahiptir. Son ölçümde 0,60 m derinliğinde olan sarnıcın içerisinde taş ve toprak yığımları ile dolu olduğu anlaşılmakla birlikte derinliğinin daha fazla olduğu muhakkaktır. Mart ve Nisan aylarında yapılan arazi çalışmalarında sarnıcın ağız kısmına kadar suyla dolu olması sızdırma yapmadığını göstermektedir. İkinci sarnıç yapısı ise kalenin en yüksek noktasındaki kayalık alanın ortasında yer almaktadır. Kayaya oyularak oluşturulan 2 x 1,60 m ölçülerindeki sarnıcın yapısı bozulmuştur. Sızdırma yaptığı için bünyesinde suyu tutamamaktadır (Res. 23-24).

Res. 23: Kalenin Zirvesindeki Sarnıç

Res. 24: Kalenin Zirvesindeki Sarnıç

Sonuç

Giresun'un Tirebolu ilçesinde Kızılören Köyü sınırlarında 250 m yüksekliğinde yüksek kayalık bir alan üzerine kurulmuş olan Bedrama Kalesi bölgedeki önemli kale yapılarından birisidir. Kale bünyesinde herhangi bir kitabe olmadığı için tam olarak ne zaman ve kimler tarafından inşa edildiği bilinmemektedir. Ancak hem yazılı kaynaklar hem de kalenin göstermiş olduğu plan ve mimari özellikler yapının 2000-2500 yıl önce inşa edildiğini göstermektedir. Kalenin yapılış amacı bulunmuş olduğu stratejik ve özel konumu ile alakalı olmalıdır. Kalenin bulunduğu alan Harşit Çayı'nın doğu tarafında bulunan ve hem antik dönemde hem de Orta Çağ'da yoğun bir şekilde işletilen Argyria (Halkavala) maden sahasına oldukça yakındır. Bu bağlamda vadiye hâkim en iyi konumda bulunan Bedrama Kalesi'nin buradaki maden yataklarına ve ticaret yoluna karşı oluşabilecek tehlikelere karşı gözetleme, savunma ve vadinin giriş çıkışını kontrol altında tutma gibi amaçlar için inşa edilmiş olduğu kuvvetli bir ihtimaldir. Zaman içerisinde bölgeye hâkim olan Pontus Krallığı, Roma, Bizans, Trabzon Komnenos, Bayramlı (Hacıemiroğulları) Beyliği tarafından kullanılan Bedrama Kalesi son olarak Osmanlı Devleti zamanında bölgedeki ayan çekişmeleri esnasında Kuğuoğlu ailesine mensup olan Derviş Kızı olarak adlandırılan bir kadın tarafından kullanılmıştır. 6 ay kadar Tirebolu müsellimi Kethüdazâde Halil Ağa'ya karşı direnen Derviş Kızının sonunda aman dilediğini ve kaleyi teslim ettiği kaydedilmiştir. 1840'lı yıllarda terkedilen kale bu tarihlerden sonra giderek âtil bir duruma düşmüştür. Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra herhangi bir restorasyon müdahalesi görmeyen Bedrama Kalesi yoğun bir bitki örtüsü altında kalmış ve yapı bünyesinde yer alan mimari mekanların birçoğu yıkılmıştır. Sur duvarları ise büyük oranda kaçak defineciler tarafından tahrip edilmiştir. Her şeye rağmen büyük oranda mimari dokusunu koruyan ve yaklaşık 2500 yıllık bir geçmişe sahip olan Bedrama Kalesi'nin bir restorasyon programına dahil edilerek aslına uygun bir şekilde onarılması gerekmektedir. Kalenin onarılması hem bölgedeki kale mimarisi açısından hemde Tirebolu ilçesinin turizm potansiyeli açısından oldukça önemlidir.

Plan ve mimari açıdan Bedrama Kalesi kıyından 9 km içerde Harşit Çayı'nın kenarındaki 250 m yüksekliğinde bir tepe üzerine kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı inşa edilmiş olan bir kale örneğidir. Ancak zaman içerisinde herhangi bir restorasyon ve koruma müdahalesi görmeyen yapı çok yoğun bir bitki örtüsü altında kalmış, sur duvarları ve iç mekân bölümleri hem doğal hemde beşerî sebeplerden dolayı büyük oranda tahrip olmuştur. Kale yapısı kayalık alanlar da dahil olmak üzere yaklaşık olarak 650 metrekarelik bir alanı kaplamaktadır. Kale duvarlarının toplam uzunluğu yaklaşık olarak 90 metreyi bulmaktadır. Kaleye ait sur duvarları kâgir (yığma) sistemde yapılmış olup malzeme olarak büyük oranda yontma moloz taş malzeme ile kireç harcı kullanılmıştır. Dolgu malzemesi olarak kireç ve çakıl harcı ile tuğla parçalarından oluşan bir karışım kullanılmıştır. Merdivenlerde ve iç kısımdaki mekanların bünyesinde kesme taş malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Kalenin sur duvarlarının kalınlığı 1 m ile 1,20 m arasında değişmekte olup yükseklikleri 6 metreye kadar çıkmaktadır. Kale meydanlığının içerisi yer yer kayalık alanlardan oluşmakta olup var olan mekanlarda temel seviyesine kadar yıkılmış olup büyük oranda toprak ve moloz yığını altında kalmışlardır.

Kalenin üzerine inşa edildiği tepe oldukça dik bir yapıya sahiptir. Kaleyi inşa eden mimarlar büyük bir maharet örneği göstererek sur duvarlarını kayalıklar üzerine oturtmuşlardır. Kaleye doğu, batı ve kuzey taraftan ulaşmak mümkün olmadığı için tek giriş kapısı sadece güney cephesi üzerinden açılmıştır. Dört yandan uçurumlarla çevrili olan kaleyi kuşatmak oldukça güçtür. Kuşatma bir yana dursun kaleye normal yoldan çıkmak bile büyük bir maharet gerektirmektedir. Giriş kapısına ulaşımı sağlayan merdivenlerin korkuluğu olmadan kapıya ulaşmak pek mümkün değildir. Bundan dolayı pek çok araştırmacı yapının yakınına kadar gidip kapıya ulaşamadığı için kaleyi inceleyememiştir. 2010 yılında kale etrafında düzenlemeler yapılarak merdivenlerin etrafına korkuluklar eklenmiş ve kaleye ulaşım sorunu giderilmiştir.

Genel olarak sur duvarları ve diğer mimari birimler kireç harcı kullanılarak kaba yonu taş malzemeden kâgir (yığma) sistemde inşa edilmiştir. Yoğun bir bitki örtüsü altında kalmış olan Bedrama Kalesi; yer yer 9 m yüksekliğe ulaşan sur duvarları, tünel şeklinde tasarlanmış giriş kapısı, işlevi tam olarak belirlenemeyen bir mekân kalıntısı, toprağa gömülü amforalar ve kayaya oyulmuş sarnıç gibi bölümleri ile zamana karşı direnmektedir. Kalenin mimari anlamda tam olarak bölümlerinin belirlenebilmesi için arkeolojik bir kazıya ihtiyaç olduğu gibi aynı zamanda restorasyon programlarına da dahil edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada günümüzde büyük oranda âtil bir durumda olan Bedrama Kalesi'nin tarihçesi ile plan ve mimari özellikleri aydınlatılarak kalenin tanıtılması amaçlanmıştır.

Çıkar Çatışması / Conflicts of Interest: Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder. / The author declares no conflict of interest.

Kaynakça

- Arslan, M. 2005, *Arrianus'un Karadeniz Seyahati (Arriani Periplus Ponti Euxini)*, Odin Yayıncılık, İstanbul.
- Arslan, M. 2007, *Mithradates VI Eupator Roma'nın Büyük Düşmanı*, Odin Yayıncılık, İstanbul.
- Bekdemir, Ü.- Sezer, İ. 2016, *Giresun İlinin Turizm Potansiyeli*, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bıjışkyan, M. 1969, *Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası 1817-1819*, (Tercüme ve Notlar Hrand D. Andreasyan), İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Bilgin, M. 2010, *Doğu Karadeniz Tarih-Kültür-İnsan*, (3. Baskı), İstanbul.
- Bostan, M. H. 2002, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadi Hayat*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bostan, M. H. 2016, "Tirebolu'nun İdari, Sosyal ve İktisadi Yapısı", *Tirebolu Tarihi Yazıları: Tarih, Ekonomi, Kültür ve Sosyal Hayat*, (Haz. Ayhan Yüksel), Arı Sanat Yayınları, İstanbul, 51-96.
- Bryer, A. 1975, "Greeks and Türkmens: The Pontic Exception", *Dumbarton Oaks Papers*, XXIX, Washington 113-151.
- Bryer, A. 1982, "The Question of Byzantine Mines in the Pontos: Chalybian Iron, Chaldian Silver, Koloneian Alum and the Mummy of Cheriana", *Anatolian Studies*, 32, 133-150.
- Bryer, A. 2014, "Greeks and Türkmens: The Pontic Exception, (Rumlar ve Türkmencer: Karadeniz İstisnası)", (Çev. M. Sibel, Murat Keçiş), *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 8/16, 177-232.
- Bryer, A-Winfield, D. 2007, *The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos I-II*, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington.
- Clavijo, R. G. 1993, *Anadolu Orta Asya ve Timur*, (Çev. Ömer Rıza Doğrul-Kâmil Doruk), (1. Baskı), Ses Yayınları, İstanbul.
- Cuinet, V. 1892, *La Turquie d'Asie, I*, Paris.
- Darkot, B. 1979, "Tirebolu", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, XII, 381-382.
- Demir, M. 2009, "Antik Dönemde Bir Karadeniz Kavmi: Khalybler", *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu, (9-11 Ekim 2008)*, *Bildiriler, C. I*, Ankara, 67-85.

- Drews, R. 1991, “Karadeniz’de En Eski Grek Yerleşmeleri”, (Trc. Ömer Çapar), *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 15/26, 303-327.
- Emecen, F. M. 1997, “Bedreme’den Kürtün’e: Harşit Vadisi’ne Bir Seyahat”, *Tarih ve Toplum*, 166, 51-55.
- Emecen, F. M. 2001, “Doğu Karadeniz’de Ayanlık: Tirebolulu Kethüdazâde Mehmed Emin Ağa”, *Bellekten*, LXV/242, 193-214.
- Emecen, F. M. 2016, “Âyân’ın Ölümü: Kethüdazâde Mehmed Emin Ağa’nın Terekesi”, *Tirebolu Tarihi Yazıları: Tarih, Ekonomi, Kültür ve Sosyal Hayat*, (Haz. Ayhan Yüksel), Arı Sanat Yayınları, İstanbul, 97-129.
- Emecen, F. M. 2020, *Karadeniz Kıyı Kentleri Tarihi*, (1. Baskı), İstanbul.
- Fallmerayer, J. P. 2002, *Doğu’dan Fragmanlar*, (Çev. Hüseyin Salihoğlu), İmge Kitapevi, Ankara.
- Fallmerayer, J. P. 2011, *Trabzon İmparatorluğunun Tarihi*, (Çev. Ahmet Cevat Eren), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Fatsa, M. 2005, *XV. ve XVI. Yüzyılda Giresun Kırsalının İdari ve Sosyal Tarihi*, Giresun Belediyesi Yayınları, Giresun.
- Gökbilgin, M. T. 1962, “XVI. Yüzyıl Başlarında Trabzon Livası ve Doğu Karadeniz Bölgesi”, *Bellekten*, XXVI/102, 293-338.
- Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit*, 2. Cilt 1. Kitap, (Haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman), (Yapı Kredi Yayınları), (2. Baskı), İstanbul 2005.
- Hamilton, W. J. 1842, *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia with Some Account of Their Antiquities and Geology*, (John Murray, Albemarle Street), Volume I, London.
- Karaman, O. 2016, “Fransız Vital Cuinet’e Göre XIX. Yüzyılın Sonlarında Tirebolu”, *Tirebolu Tarihi Yazıları: Tarih, Ekonomi, Kültür ve Sosyal Hayat*, (Haz. Ayhan Yüksel), Arı Sanat Yayınları, İstanbul.
- Kinneir, J. M. 1818, *Journey Through Asia Minor, Armenia and Koordistan in the Years 1813-and 1814*, London.
- Ksenophon, 1974, *Anabasis “Onbinlerin Dönüşü”*, (Çev. Tanju Gökçöl), (1. Baskı), Hürriyet Yayınları, İstanbul.
- Mayor, A. 2013, *Mithradates Zehirlerin Kralı*, (Çev. Gürkan Ergin), (1. Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Pliny, 1938, *Natural History*, With an English translation by H. R. Rackham, W. H. S. Jones, D. E. Eichholz I-X. Cambridge, Mass.-London.
- Strabon, 2000, *Antik Anadolu Coğrafyası, Geographika: XII, XIII, XIV*, (Çev. Adnan Pekman), (4. Baskı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Sümer, F. 1992, *Tirebolu Tarihi*, İstanbul.
- Şevket, Ş. 2001, *Trabzon Tarihi*, (Haz. İsmail Hacıfettahoğlu) Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon.
- Tellioğlu, İ. 2016, “Tirebolu Tarihine Bir Medhal”, *Tirebolu Tarihi Yazıları: Tarih, Ekonomi, Kültür ve Sosyal Hayat*, (Haz. A. Yüksel), Arı Sanat Yayınları, İstanbul, 37-50.

- Tezcan, M. 2012, *Klasik ve Ortaçağ Dönemlerinde Karadeniz Ve Kafkasya*, (1. Baskı), Trabzon.
- Tournefort, J. P. 2013, *Tournefort Seyahatnamesi*, (Ed. Stefanos Yerasimos), (4. Baskı), Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Umar, B. 1999, *İlkçağda Türkiye Halkı*, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- Umar, B. 2000, *Karadeniz Kappadokia'sı (Pontos)*, İnkılap Kitapevi, İstanbul.
- Yıldırım Güneş, Ö. 2020, *Giresun İli, Tirebolu İlçesi, Gazipaşa Caddesi Üzerinde Bulunan Geç Dönem Osmanlı Yapıları*, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ordu.
- Yuka, A. 2023, "Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi Sahil Kaleleri", Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Yüksel, A. 2012, "Tirebolu" Mad. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, XLI, 199-200.
- URL 1: <https://sozluk.gov.tr/>
- URL 2: <https://www.mta.gov.tr/v3.0/bilgi-merkezi/alunit>
- URL 3: <https://www.sabah.com.tr/saglik/2020/10/28/sap-nedir-ne-ise-yarar-sap-nerede-kullanilir-s1>
- URL 4: https://www.academia.edu/14344705/Tirebolu_Bedreme_Kalesi